

Hermeneutiek

☞ in filosofie en pedagogiek

☞ oa gebaseerd op:

☞ Gadamer, *Wahrheit und Methode*

☞ Rittelmeyer, *Einführung in die pädagogische Hermeneutik*

☞ © Daan Thoomes, januari 2003

Griekse oorsprong

 De **kunst** die samenhangt met *ermeneuein*:

 - openbaar maken

 - vertalen / vertolken ('dolmetschen')

 - verklaren

 - uitleggen

Taak van Hermes

📄 **Hermes** was in de Griekse mythologie de bode van de goden die als taak had om berichten van de goden over te brengen aan de sterfelijke wezens

📄 **niet slechts:** meedelen

📄 **maar:** vertalen in begrijpelijke taal

zinsverbanden

☰ méér dan vertalen:

☰ **het overbrengen van de zin-samenhang
uit een andere wereld in de eigen wereld**

historische ontwikkeling

 Verstehensproces voltrekt zich uiteindelijk in 3 fasen:

 - als subtilitas intelligendi: **Verstehen**

 - als subtilitas explicandi: **uitleggen**

 - als subtilitas applicandi: **toepassen**

Verstehen als kunst

☞ Niet volgens een (vaste) methode

☞ maar als een **kunst waarvoor een bepaalde geestelijke fijnzinnigheid is vereist ('subtilitas')**

☞ **'Kunstlehre des Verstehens'**

methode

 Gadamer:

 ‘ Es gibt keine eigene Methode der Geisteswissenschaften ’

Van tekst naar levenssituaties

Hermeneutiek:

 - t/m **Schleiermacher** (ca 1810):
interpretatie van teksten

 - **Dilthey** (ca 1880): interpretatie van
teksten èn levenssituaties

 - **Gadamer** (1960): interpretatie van taal in
gesprek in horizontversmelting

Schleiermacher (1768 - 1834)

📄 Hermeneutik:

📄 *‘die Kunst, die Rede eines anderen, vornehmlich die schriftliche, richtig zu verstehen’*

📄 *‘der Interpret müsse die Rede zuerst ebensogut und dann besser verstehen als ihr Urheber’*

Schleiermacher

- - **‘Grammatische Interpretation’** ofwel contextuele interpretatie; deel en geheel op elkaar betrekken
- - **‘Psychologische Interpretation’**: psychologische duiding / invoelen

Dilthey (1833 - 1911)

- 📄 Hermeneutiek niet beperken tot het interpreteren van teksten
- 📄 maar eveneens toepassen op alledaagse **levenssituaties** en allerlei **levensuitingen**
- 📄 bijvoorbeeld:
  - 📄 - betekenis van een schilderij van Van Gogh
  - 📄 - interpretatie van het huilen van een kind
- 📄 vgl. latere existentiële fenomenologie

Dilthey

📄 *‘So wie Natur, so bin ich Geschichte’*

📄 *‘Wat de mens is, zegt hem alleen zijn geschiedenis’*

Dilthey

☞ Mensen geven al levende inhoud aan hun leven

☞ Het leven beleven , **Erlebnis**,

☞ heeft altijd een uitdrukking , **Ausdruck**

☞ en is altijd een begrijpen of ‘**verstaan**’

Husserl (1859 - 1938)

📄 **Fenomenologie van Husserl**

📄 'zurück zu den Sachen'

📄 Denk niet, maar kijk!

📄 Zien en laten zien **wat zich toont**

fenomenologie

- - fenomenologie laat zien **wat zich toont**
- - laten zien is **beschrijven**
- - de fenomenologie **verklaart niets**

Heidegger (1889 - 1976)

📄 Seinsvergeessenheit

📄 ‘zijnsvergetelheid’ : door een te grote gerichtheid op de ‘zijnden’ is **het zijn** - als werkwoord - in vergetelheid geraakt

📄 het zijn toont zich op verschillende manieren in alles wat er is

📄 ...een verwijlen bij de dingen

Heidegger

'Seins-Erinnerung':

 niet: herinnering van wat 'het zijn' was

 maar: herinnering van een spoorloos
verdwenen vraag (naar het zijn)

Heidegger

📄 ‘Was ist das, das ‘Sein’?’

📄 ‘Die Wahrheit des Seins ist das Wesen’
(Hegel)

Gadamer (1900 - 2002)

 'Sein das verstanden werden kann, ist Sprache'

 de 'taal' wordt daarbij niet opgevat als levenloze structuur maar als:

- levende ervaring
- concreet gebeuren ('Geschehen')
- als Ins-Dasein-Treten eines Sinns
- als die Geschichte selbst

Gadamer

📄 *‘das Verstehen ist selber ein **Geschehen**’*

📄 *‘...das Sprache vom **Gespräch** her
verstanden müsse’*

📄 **Sprachlichkeit des hermeneutischen
Geschehens**

Gadamer: horizontversmelting

📄 **historische afstand** tussen lezer en tekst:

📄 - **Dilthey**: overspringen door invoelen

📄 - **Gadamer**: horizontversmelting

Horizont (Gadamer)

☰ **horizont:**

☰ ‘de gezichtskring die alles omvat en insluit wat vanuit een punt zichtbaar is’

☰ de telkens tegenwoordige horizont is in de historische en culturele geschiedenis **niet fundamenteel verschillend** van vroegere horizonten want hij vormt zich niet zonder het verleden

proces

- 📄 in feite is onze horizont opgenomen in een gestadige vorming
- 📄 aangezien we al onze vooroordelen voortdurend toetsen

versmelting

De hermeneutische activiteit is:

een min of meer bewuste confrontatie met de traditie, die in de uitvoering van het Verstehen een **samensmelting van de tegenwoordige met de voorbije horizont** bewerkstelligt

problemen / kenmerken

- hermeneutische interpretatie is **niet gericht op een feitelijk eindoordeel** of een éénduidige conclusie
  - voorbeeld: in een gedicht van Novalis of Hölderlin kunnen dezelfde woorden soms verschillende beelden evoceren

problemen / kenmerken

 • **vreemdheidservaring (Levinas)**

 doel van de interpretatie is niet om de ander in zekere zin op te lossen in eigen begripsstructuren maar hem juist te ervaren als vreemde die hij als ander mens altijd is

problemen / kenmerken

• **onafsluitbaarheid**

interpretatie is altijd *onderweg*

interpreteren betekent deelnemen aan de ervaring of omgang met de dingen

(vgl. Heidegger: 'een verwijlen bij de dingen')

'*Methode als Mitgehen*'

Toepassingen in de pedagogiek

---

kinderpsychotherapie

- diagnostiek
- therapie

Toepassingen in de pedagogiek

---

 teksthermeneutiek

 beeldhermeneutiek

 dinghermeneutiek

Opvoedingsconcept Gadamer

📄 **‘Erziehung ist sich erziehen’**

📄 *‘es geht darum dass der Mensch **sich selber einhaust**’*

Opvoedingsconcept Gadamer

📄 **lernen durch das Gespräch**

📄 **ein Einander-Verstehen**

📄 **‘Das Normale ist das Gespräch dass
tatsächlich darin unsere soziale Welt ihre
wachsenden Möglichkeiten hat.’**

Opvoedingsconcept Gadamer

Sich-Erziehen:

- Sich-Daheimfühlen (eerste maanden)
- Sprechenlernen - Muttersprache
- Kommunikation
- Schulschrift - Handschrift
- gegenseitiges Erziehen
- Durchkommen und Heimischwerden in unserer Welt

Kanttekening bij ‘zelfopvoeding’

→ opvoeding in relatie met **cultuur**

→ cultuur moet worden *doorgegeven*

→ ‘*tussenverantwoordelijkheid*’ van de opvoeder

Imelman: opvoeding is zelfopvoeding voor zover gekoppeld aan ‘*inleiden in betekenissen*’